

СЧЕТОВОДНА ПОЛИТИКА И ФАЗИТЕ НА ИКОНОМИЧЕСКИЯ ЦИКЪЛ

Валентина Илиева СТАНЕВА

valiastaneva@abv.bg

*гл. ас. Валентина Илиева Станева, Висше транспортно училище "Тодор Каблешков"
София 1574, ул. "Гео Милев" № 158,*

БЪЛГАРИЯ

Резюме: В настоящия доклад автора си поставя за цел да обоснове необходимостта от създаване на три модела на счетоводна политика на фирмата в зависимост от фазите на икономическия цикъл. Използването на конкретен модел при определена фаза на икономическото ни развитие би позволило създаване на условия за по-гъвкаво управление със съответното положително влияние върху финансово-икономическите резултати от дейността на фирмата.

Ключови думи: Счетоводна политика, криза, депресия, оживление, подем.

Засилването на процесите на интегриране на икономиката на нашата страна с тази на развитите европейски държави е необходимо условие за правилно провеждане на реформата в икономическата сфера. Това е една от приоритетните цели на външната политика на страната в глобален аспект.

Счетоводна система не е решаващ фактор, но е необходимо условие за да се ускори тази интеграция. Практиката е показала, че без методологично единство на определен минимум счетоводни правила и норми (текуща оценка на активи, пасиви, чиста стойност на капитала, промените), би затруднило до голяма степен движението на хора, стоки и капитали между отделните страни.

За преодоляване на различията и за поддържане на определен минимум от правила и норми се използват разработени и проверени в практиката механизми. Такава роля играят Международните счетоводни стандарти (МСС), Международни стандарти за финансови отчети (МСФО) и Счетоводни стандарти (СС), обнародвани и валидни за прилагане в нашата страна. Постига се методологическо и методическо единство на счетоводната ни система със системите на

счетоводството в развитите европейски държави.

В условията на пазарна икономика, практиката да се разработва счетоводна политика на национално равнище посредством подзаконовни нормативни актове е неприемлива.

Субектите на икономическа дейност, а това са различните видове търговци по смисъла на Търговския закон, за да оцелеят и развият успешен бизнес е необходимо в рамките на общодържавната политика в счетоводството, да разработят и провеждат своя самостоятелна политика. Тя има обективна връзка с другите страни и съставни елементи на икономическата политика: валутната и структурна политика, политиката за привличане на съдружници и влагане на съучастия в други предприятия, договорната политика, разчетно платежната политика, данъчната политика. Всички те няма да бъдат разгледани поради факта, че не са обект на настоящия доклад.

Интересна е концепцията, наложила се в икономическата теория за цикличното развитие на икономиката. В тази връзка, счетоводната политика може да се разглежда

в непосредствена връзка с фазите на икономическия цикъл.

Димитър Желязков откроява три типа счетоводна политика според фазите на икономическия цикъл – дефанзивна, стабилизираща и експанзивна счетоводна политика. Дефанзивната счетоводна политика отговаря на потребностите при фазата “спад” в икономическия цикъл. Стабилизиращата счетоводна политика е свързана с фазата “депресия”, докато последната е свързана с икономическите условия при фазата “подем”. Подобно становище имат и други автори, които разглеждат три модела на счетоводна политика, според фазите на икономическия цикъл. Тези модели могат да бъдат полезни в практиката на различните фирми. Те са свързани със стабилизационната, завоевателната и отбранителна икономическа конюнктура. Това определя три модела на счетоводна политика. Елементите, от които ще изгради тази политика, ще имат общи и специфични показатели. Тук ще намерят проявление фазите на възпроизводствения процес, които са в пряка зависимост от фактора “състояние на предприятието”. Методите за начисляване на амортизация ще бъдат съобразени с амортизационната политика като елемент на счетоводната политика. Методите за отчитане разходите за материални запаси, съпоставянето, измерването и надеждното оценяване на приходите и разходите, ще бъдат съобразени с постигането на най-изгоден за данъчни цели финансов резултат.

Разработването на три модела на счетоводна политика в зависимост от фазите на икономическия цикъл ще бъде полезно и за счетоводните кадри. Това ще даде възможност да се ориентират по-добре при избора на собствена счетоводна политика, която да е в унисон с икономическите условия и с изискванията на етапите за развитие на икономиката.

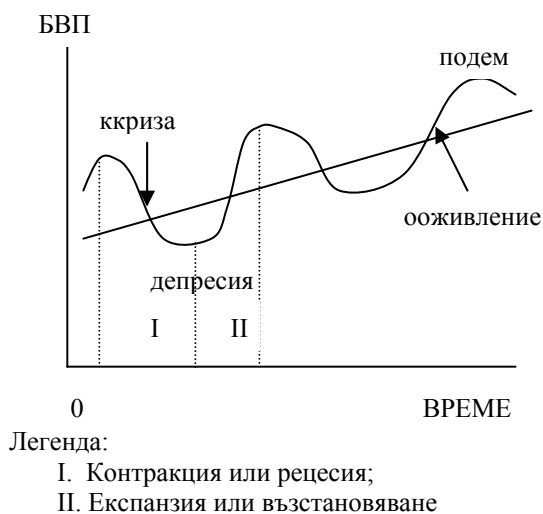
От практическа гледна точка това е една възможност всяка фирма да провежда своя самостоятелна счетоводна политика, като прилага различни методи за счетоводно третиране и отразяване на едни и същи факти и явления в стопанския живот. Тези методи ще са най-подходящи за вярното и точно представяне на финансовото състояние и резултатите на фирмата, в зависимост от макроикономическите условия, в които тя функционира.

От гледна точка на икономикса, икономическият цикъл се състои от няколко обособени фази, които се разграничават според посоката на изменение на макроикономическите величини – реален брутен вътрешен продукт, промените на икономическата активност и равнището на безработицата. Грешно е да се мисли, че икономическият цикъл е свързан само с колебанията в обема на брутния вътрешен продукт. Тук се включва движението на лихвения процент, заетостта, средния индекс на цените (дефлатора). На тази основа икономическата теория обяснява различните видове цикли – делови, инвестиционни, промишлени, аграрни, технологични, цикли на заетостта, цикли на стопанската конюнктура, кредитно-парични цикли. В рамките на отделния цикъл, икономиката “пулсира” с всички придружаващи сложни колебания и движения в отделните макроикономически величини.

Причините за циклите някои автори търсят в природни, а други - в психологически фактори. Преобладаващо обаче е схващането, което свързва циклите с нарушеното равновесие между съвкупното търсене и съвкупното предлагане, обяснявано по различен начин - с предлагането на пари (монетаристи), с противоречието между обществения характер на производството и частния начин на присвояване на богатата (марксиста) и други. Циклите са известни като икономически, промишлени или бизнес-цикли. Традиционният икономически цикъл се състои от 4 основни фази: криза (рецесия или контракция), депресия (стагнация), оживление (възстановяване) и подем (върх).

Кризата се характеризира със значително спадане на абсолютното равнище на Брутния вътрешен продукт (БВП) и на неговите темпове, които обикновено придобиват отрицателно значение. Спадат печалбите. Курсът на акциите, производството, реалният БНП, покупателната способност на населението поради спадналите заплати. Нарастват безработицата, лихвеният процент, в резултат на нарасналото търсене на пари, банкрутите на търговските и промишлени фирми. Кризата се сменя с депресия. Контракцията е по-широко понятие от рецесията. Рецесия е налице, когато спадът на БНП спада поне 6 месеца. Заетостта спада. Следователно безработицата нараства. Най-ниската точка на цикъла, наричана дъно може да се разглежда като граница между два съседни във времето

икономически цикъла. Графически фазите на икономическия цикъл могат да бъдат представени по следния начин – фиг. 1.

Фиг. 1

Депресията, или още стагнацията обикновено се разглежда като продължителна и дълбока рецесия. При нея производството стагнира (стои на едно място), цените са на ниско равнище и стоките запаса се съкращават, безработицата е висока, макар че масовите уволнения са прекратени, преустановяват се масовите фалити, лихвеният процент спада, тъй като търсенето на пари в условия на стагнираща икономика е малко.

Оживлението или още възстановяването на някои места може да се срещне като експанзия е фаза от икономическия цикъл, през която производството постепенно нараства, като неговия темп на прираста е положителна, но е все още нисък. Оживлението започва с нарастването на дългосрочните инвестиции, което води до добавъчно търсене на капиталови блага, до нарастването на заетостта и доходите, а от там и на търсенето на потребителски стоки. Заменя се физическото и морално остаряло оборудване, безработицата намалява, нарастват заплатите, курсовете на ценните книжа и печалбите. Под възстановяване се разбира този интервал от оживлението, през който се компенсира спадът, реализиран по време на рецесията. Постепенно се стига до най-високата точка на цикъла - подема.

Подемът или върхът е най-високото равнище на икономическия цикъл. При него обемът на БВП стремително нараства. Равнището на производството превишава нивото, достигнато през преходния цикъл. През фазата на подема безработицата приема

най-ниското си равнище, респективно заетостта приема най-високото си равнище. Нарастват заплатите, печалбите, курсовете на ценните книжа, цените, спада безработицата. Масово се използват кредити при относително изгоден постоянен лихвен процент. Производството нараства в свръхпроизводство и поражда предпоставки за нова криза и начало на стопански цикъл. Движението на икономиката от състояние на подем към криза и свързаните с него промени в агрегатните показатели на дохода и производството определя съдържанието на промишления цикъл. В края на подема БВП достига точката на максималното си значение. Върхът може да се разглежда като граница между два съседни във времето икономически цикъла.

В съвременните условия към факторите, определящи продължителността на цикъла, трябва задължително да се опишат промените в скалата на потребностите, забавеният растеж на потреблението на материалните блага за сметка на услугите, спадането на относителния дял на краткотрайните предмети за сметка на тези за дълготрайна употреба, промените в сферите на приложение на капитала.

Проявлението на отделните фази е синхронизирано в световен мащаб. За различните страни проявлението на кризата е различно и зависи от тяхното социално икономическо развитие. Основните фактори, които са определящи са интернационализацията и глобализацията на капитала и създаването на Транс националните корпорации.

Ако анализираме по-детайлно предложената класификация на счетоводни политики от Димитър Желязков, може да се предложат три теоретико-приложни модела, които са релевантни към съответната фаза на икономическия цикъл. Водещ мотив при избора на счетоводна политика е оцеляването на предприятието в условията на криза. За избора на дефанзивна счетоводна политика определящи са следните макроикономически фактори – спад в производствената сфера поради увеличаване разминаването в търсенето и предлагането, увеличената инфлация, увеличаване на безработицата, понижаване на жизненото равнище и предпоставки за проявление на политическа криза. Това предполага на първо място да се следи търсенето и предлагането, като се следят продажбите на продукция, стоки и услуги. Да се въведе режим за икономия на разходите. Свободните парични средства се трансформират в дълго-

трайни или краткотрайни активи, с изявен стремеж за запазване на тяхната стойност. В зависимост от пазарната конюнктура, фирмата може да преориентира своята дейност (търсене на нови пазарни ниши), като е възможно да се реализира промяна в нейната организационна структура. С оглед на възможностите на конкретното предприятие и в интерес на очакваното бъдещо подобрение на ситуацията, могат да бъдат разработени и нови стоки и услуги. В резултат на положените усилия от страна на мениджмънта на фирмата в условия на криза в икономиката би следвало да се създадат условия за запазване конкурентоспособността и, което да способства за нейното оцеляване и извеждане от кризата.

Стабилизационната счетоводна политика е свързана със стабилизирането на имущественото и финансово състояние и подготовката за икономическа експанзия в перспектива. Засилва се маркетинговата дейност за намиране на нови пазарни ниши и разширяване на съществуващите. Проучват се възможността за повишаване на конкурентоспособността чрез амортизационната политика, като част от инвестиционната политика, в частност и като част от счетоводната политика. За целта е необходимо да се осигурят средства за внедряване на нова техника и модерни технологии, които да заменят съществуващите в предприятието морално и физически остарели активи. Подготвят се всички необходими предпоставки за преход към експанзивна счетоводна политика.

Експанзивната счетоводна политика е типична за стадия подем, при който нараства БВП и настъпва икономическо оживление. През този период всяко предприятие се стреми да разшири своята дейност, като за целта използва наличните собствени и привлечени финансови средства. Собствените средства идват от реинвестиране на печалбата, докато привлечените могат да бъдат от банкови институции, чужди инвестиции, средства по Европейски програми. Стремежа при провежданата експанзивна счетоводна политика е да се осигури ниска себестойност

на продукцията, стоки и услуги, както и висока конкурентоспособност на предприятието. Това може да се осъществи посредством технологично и техническо обновление на производството, с прилагане на съвременните достижения по енергийна ефективност и екологично съобразено производство. А от счетоводна точка, това се осъществява, като се подбират методи за оценка на амортизациите и за разхода на материални запаси, които са гарантират ниската себестойност.

В заключение се налага извода, че от гледна точка на характера на дейността на отделното предприятие и на икономическата му насоченост, предприятието може да прилага промени в счетоводната политика, като инструмент на своя стратегически мениджмънт. Тези промени следва да бъдат съобразени с очаквания ефект от тяхното прилагане при конкретни макроикономически условия, с цел търсене на максимална икономическа изгода и реализиране на положителен финансов резултат.

ЛИТЕРАТУРА:

- [1.] Търговски закон, Държавен вестник бр. 48/18.06.1991 г., с изм. и доп.
- [2.] Димитър Желязков, Зоя Петрова, "Счетоводна политика на предприятието", Издателство "Плутон – 1", Пловдив, 2003.
- [3.] Колектив, "Счетоводна политика в България и Русия", Академично издателство "Ценов", Свищов, 2006.
- [4.] М. Динев, "Обща теория на счетоводството", Издателство "Тракия-М", София, 2000.
- [5.] Международни счетоводни стандарти за финансово отчитане 2005, Издателство "ФКМСС", 2005
- [6.] Национални стандарти за финансови отчети за малки и средни предприятия, ДВ бр. 30 от 07.04.2005 г.
- [7.] Закон за счетоводството.

ACCOUNTING POLICY AND ECONOMIC CYCLE PHASES

Valentina STANEVA

Higher School of Transport , 158 Geo Milev Street, Sofia
BULGARIA

Abstract: *The aim of the author is to ground the necessity of creating three models of accounting policy of the company depending on the economic cycle phases. The use of a particular model with a certain cycle of the economic development would make possible to create conditions of more flexible management with corresponding positive influence on the financial and economic results of the company activity*

Key words: *Accounting politics, crisis, depression, revival, boom.*